

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Навоий шаҳри

2023 йил 19 май

Учқудуқ туман иқтисодий суди, судья Д.М.Турдиев раислигида, судья ёрдамчиси Р.Р.Джўраев котиблигида, даъвогар Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг “AYRONCHI-SAXOVATI” фермер хўжалиги манфаатида жавобгар “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамиятига нисбатан қарздорликни ундириш тўғрисидаги иқтисодий ишни даъвогар вакили С.Зарипов (01.04.2023 йилдаги ишончномага асосан) иштирокида, Карамана туманлараро иқтисодий судининг биносида, очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

А Н И Қ Л А Д И:

Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши “AYRONCHI-SAXOVATI” фермер хўжалиги манфаатида (бундан буён матнда “даъвогар”) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда “жавобгар”)дан 161 073 604 сўм асосий қарз, 4 510 060 сўм пеня ва 40 268 401 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд муҳокамасида иштирок этган даъвогар вакили аризада кўрсатилган талабларни қўллаб-қувватлаб, даъво талабини қаноатлантиришни сўради.

Суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисидаги тегишли тартибда хабардор қилинган жавобгар суд муҳокамасида ваколатли вакил иштирокини таъминламади.

Шу боис суд, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ИПК)нинг 128, 170-моддаларига асосан ишни унинг иштирокисиз, тўпланган ҳужжатлар асосида кўриб чиқишни лозим топади.

Суд, даъвогар вакилининг фикрларини тинглаб, даъво аризасидаги талабларни ҳамда ишдаги ҳужжатларни ўрганиб, қуйидаги асосларга кўра даъво талабини қисман қаноатлантиришни, суд харажатларини жавобгар зиммасига юклашни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Мазкур ҳолатда мажбурият контракция шартномасидан вужудга келган.

Ишдаги ҳужжатлардан аниқланишича, тарафлар ўртасида 18.03.2022 йилда “пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича” №58-сонли фьючерс шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандига асосан хўжалик (даъвогар) 138,8 тонна пахта хом ашёсини “буюртмачи” (жавобгар)га етказиб бериши, буюртмачи эса ушбу маҳсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 4.1-бандида пахта хом ашёсининг ўртача харид нархи 1 тонна учун 10 024 000 сўмни ташкил қилиши белгиланган.

Шунингдек, шартноманинг 4.4-бандида пахта хом ашёси қийматининг якуний ҳисоб-китоби ҳосил йилининг 31 декабрь кунигача амалга оширилиши белгиланган.

Жавобгар томонидан тўловлар тўлиқ амалга оширилмаганлиги натижасида 161 073 604 сўмлик қарздорлик вужудга келган.

Шу сабабли даъвогар судга мурожаат қилиб, жавобгар томонидан тўлиқ тўланмаган 161 073 604 сўмлик қарздорликни ундиришни сўраган.

ФКнинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФКнинг 465-моддаси биринчи қисмига биноан, контракция шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ИПК 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

ИПК 72-моддасига кўра, қонун ҳужжатларига мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши керак бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

Ушбу қарздорлик иш ҳужжатларида мавжуд бўлган икки томонлама солиштирама далолатнома (акт сверка) билан ҳам ўз исботини топган.

Юқоридаги қарздорлик ишдаги мавжуд далиллар билан ўз тасдиғини топганлиги сабабли, суд даъво талабининг 161 073 604 сўм асосий қарз ундириш қисмини қаноатлантиришни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўз талабида жавобгардан 4 510 060 сўм пеня ундиришни ҳам сўраган.

ФК 263-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъи назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонунини иқтисодий судлар амалиётида қўллашнинг айрим масалалари ҳақидаги Олий суд Пленумининг 2002 йил 4 мартдаги 103-сонли қарори 10-бандига биноан умумий қоидага кўра, қонун ҳужжатлари ва шартномада бошқача тартибда жавобгарлик назарда тутилмаган бўлса, шартнома шартларини бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик (шартнома интизомини бузганлик) учун Қонуннинг 25-32-моддаларига асосан жавобгарлик қўлланилади. Агар хўжалик шартномасида шартнома интизомини бузиш билан боғлиқ ҳолатлар учун жавобгарлик белгиланган бўлса, тарафларнинг жавобгарлиги шартномага асосан қўлланилади.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида, тўловлар ўз вақтида амалга оширилмаганлиги учун “буюртмачи” (жавобгар) кечиктирилган

сумманинг 0,4 фоиз миқдорида пеня тўлаши назарда тутилган бўлиб, шунга асосан даъвогар жавобгардан 4 510 060 сўм пеня ундиришни сўраган.

ФК 326-моддасига мувофиқ суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок қилувчи тарафларнинг мулкӣ аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақли. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкӣ жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида” 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 4-бандида тушунтириш берилган.

Суд жавобгар томонидан мажбурият бажарилиш даражасини ҳамда кредитор манфаатларини инобатга олиб, талаб қилинган пеняни қисман, яъни 1 500 000 сўм миқдорида қаноатлантиришни ҳамда қолган қисмини рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўз даъво талабида жавобгардан 40 268 401 сўм миқдорида жарима ундиришни ҳам сўраган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандига кўра, мазкур шартномага мувофиқ белгиланган муддатларда бўнак маблағларини, топширилган пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун буюртмачи (жавобгар) хўжалик (даъвогар)ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлаш бўйин товлаган сумманинг 25 фоиз миқдорида жарима тўлайди.

Ўзбекистон Республикаси “Хўжалик юритувчи субъектларнинг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонуни 32-моддаси 1-қисмига кўра тўлов талабномаси акцептини асоссиз равишда бутунлай ёки қисман рад этганлик, шунингдек ҳисоб-китобнинг бошқа шаклларида товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлик (банк муассасасига тўлов топшириқномасини тақдим этмаганлик, чек бермаганлик, аккредитивни тақдим этмаганлик ва ҳоказо) учун сотиб олувчи (буюртмачи) маҳсулот етказиб берувчига жарима тўланиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 04.03.2002 йилдаги “Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги қонуни иқтисодий судлар амалиётида қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 103-сонли Қарорининг 12-банди 1- хатбошига кўра Қонуннинг 32-моддаси 1-қисмини қўллашда судлар қарздорнинг ҳақиқатда товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлиги ҳолатларини (жумладан, тўлаш имконияти бўла туриб, тўловни амалга оширмаганлиги, қарзини тан олмаганлиги, кредиторлик-дебиторлик қарзлари ҳақида солиштириш далолатномалари тузишдан бўйин товлаганлиги, ўзини атайлаб тўловга қобилиятсиз қилиб кўрсатганлиги ва ҳ.к.) далиллар асосида аниқлаши лозим. Агар қарздор товар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлаш учун иқтисодий имкони бўлмаса, қарзни тан олиб, уни тўлашга ҳаракат қилаётган бўлса, судлар унинг хатти-ҳаракатларини тўловдан бош тортиш деб баҳоламасликлари зарур.

Бироқ, юқорида қайд қилинган қонун нормаси ва пленум қарори тушунтиришларидан келиб чиқадиган бўлсак, жавобгарнинг ҳаракати ёки

ҳаракатсизлигида қарздорликни тўлашдан асоссиз бўйин товлаш ҳолати мавжуд эмас.

Шу сабабли суд, даъво талабининг жарима ундириш қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топди.

ИПКнинг 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади.

Даъво талабининг рад қилинган жарима қисми бўйича давлат божи даъвогар зиммасига юкланганлиги, “Давлат божи тўғрисида”ги қонун талабига кўра фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши ўз аъзолари манфаатида даъво берганликда давлат божидан озод қилинганлиги инобатга олиб, суд даъво талабининг ушбу қисми бўйича даъвогарни давлат божи тўловидан озод қилишни лозим топди.

Қайд этилганларга асосан суд, даъво талабини қисман қаноатлантириб, жавобгардан республика бюджетига 3 311 673,2 сўм давлат божи ҳамда даъвогар фойдасига олдиндан тўланган 30 000 сўм почта харажатини ундиришни лозим деб топади.

Бинобарин, ИПКнинг 176,179-моддаларини қўллаб, суд

Қ А Р О Р Қ И Л Д И :

Даъво талаби қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар “ТЕКСТИЛ НАВОИЙ ГРУП” масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар “АЙРОНЧИ-САХОВАТИ” фермер хўжалиги фойдасига 161 073 604 сўм асосий қарз, 1 500 000 сўм пеня ҳамда олдиндан тўланган 30 000 сўм почта харажати, жами 162 603 604 сўм ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Жавобгар “ТЕКСТИЛ НАВОИЙ ГРУП” масъулияти чекланган жамиятидан республика бюджетига 3 311 673,2 сўм давлат божи ундирилсин.

Ҳал қилув қарори бир ойлик муддат ўтгач қонуний кучга киради.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақаси берилсин.

Ҳал қилув қароридан норози тараф мазкур ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб бир ойлик муддат ичида шу суд орқали Навоий вилоят судига апелляция шикояти бериши, прокурор протест келтириши мумкин.

Раислик қилувчи, судья

Д.М.Турдиев

